

CIVILNE SVOBODŠČINE SPET V NEVARNOSTI

Izginjanje malih in šibkih dežel z zemljevida

DRZAVA, KI JE ŽELELA BITI VELESILA, PROPADLA V DVEH TEDNIH VOJNE. — KOMISAR MOLOTOV "POZABIL" OBSODITI HITLERJEVO "AGRESIJO" V POLJSKO

Poljska republika je šla za proti pobeglemu poljskemu režimu, njegovemu načinu vladanja in njegovemu zatirjanju narodnih manjšin, toda v svoji izjavi ni imel niti ene grajalne besede proti Hitlerjevi invaziji in njegovemu zasluženju poljskega naroda.

Hitler je bil torej v pravem, ko je po 24. avgustu izjavil, da je pakt med njim in Stalinom več kot samo nenapadalna pogodba.

Ko je bila sklenjena, so komunistični biroji v Zed. državah in druge trdili, da postane neveljavna čim Hitler napade Poljsko ali katerokoli drugo deželo. Take točke v tej pogodbini, kar je bil spet dokaz, da je Hitler vedel, kaj gorov.

Tajen dogovor o usodi Poljske Razume se samo po sebi, da je Hitler v tajnem meščarenju z Rusijo določno izjavil, da je njegov namen udariti na Poljsko, ako se mu mirno ne poda. Ruska vlada se je morala pri tem odločiti ali za obrambo Poljske, ali pa iti skupno s Hitlerjem, da si jo razdelita. Odločila se je za slednje, kar je razvidno iz Molotovega opravljevanja, v katerem ni Nemčije omneni, nego vali vso krvodo za sedanjou tragedijo poljske republike na poljsko vlado. Nacisti tisk je rusko invazijo vdušeno pozdravil, kar je drug dokaz sporazuma. Ne gre pri tem, ali je Rusija upravičena vzeti del razbite republike, v katerem Poljaki niso v večini, ampak gre se tu za vprašanje, ali je Rusija odobrila Hitlerjev ukrep za novo podjarmljenje in ekonomsko zasluženje poljskega naroda. Iz vseh dosednjih dogodkov je razvidno, da je to storila.

Kdo bo že na vrsti?

Najbolj v skrbih zaradi te situacije so baltiške dežele in Rumunija. Kdo ve, če nista Rusija in Nemčija v tajni pogodbi (Nadaljevanje na 3. strani.)

Ukanjeni upi

Ruska armada je na poljsko ozemlje vseeno prišla, toda ne v pomoč poljski republiki, nego da "protektira" narodne manjšine na Poljskem (Belorus in Ukrainske). Mejo je prekoračila 17. sept. Komisar vnanjih zadev Molotov je diplomate v Moskvi obvestil, da je Rusija to primorana storiti, ker poljska vlade ni več in ker je poljska republika nehal eksistirati.

Enostranska graja

V svojem dolgem proglašu se Molotov izraža zelo kritično

V TEJ STEVILKI

Ali smo spet na pragu kratjenja civilnih svobodčin, prisilne vojaške službe in persekcij, kakor leta 1917? Mar ne pričajo vsa sedanja znamenja, da se nad nami zbirajo novi oblasti vojne histerije?

Po komu bo udarila ploha? Kako so razdeljene sile, ki delujejo za nevtralnost Zed. držav, in komu v korist?

Citajte o tem poročila in članke v tej in v prihodnjih številkah Proletarca.

"LAHKO JE RUŠITI!"

Na sliki je del bivše ulice v Szczecinu na Poljskem, ki ga je razdeljal nemško topništvo.

PRESOJANJE DOGOBKOV DOMA IN PO SVETU

Stavkovni boji v Zed. državah so — kar se časopisa tiče — zasenčeni z dogodki v Evropi in Aziji ter s propagando in vprašanju nevtralnosti. Stavki je bilo mnogo prošli in ta mesec in nove se obetajo, ob enim pa se množe tudi zahteve za preprečenje takih bojev s pomočjo zakona, češ, da povzročajo ogromno škodo družbam in delavstvu in s tem ijdutvijo v celoti. V slučaju, da se bo sedanja vojna nadaljevala, bo tak zakon res sprejet, posebno se, ker dajejo propagandistom zanj dovolj materialja boji med unijami samimi.

Sovjetska Unija je imela s Poljsko nenapadljivo pogodbo. Tudi Nemčija jo je imela doiani in jo preklicala, čim se ji je zazdelo, da ji ni več potrebuja. Rusija je niti preklicala niti nego le izjavila, da pogodba z državo, ki je ni več, ne more držati.

Kitajska se čuti izdano, ker je računala v svoji vojni z Japonsko bolj in bolj na rusko pomoč. Zdaj, ko je med Rusijo in Japonsko sklenjeno nekako premirje — morda še kaj več — bo Japonska imela na Kitajskem svobodnejše roke. Ako bi

Ladjedelnice bodo imele spet veliko dela. V prejšnji svetovni (Nadaljevanje na 5. strani.)

Predsednik Roosevelt je sklical zvezni kongres na izredno zasedanje z edinim namenom, da spremeni ameriški nevtralnostni zakon. Tak, kakor je sedaj, prepoveduje izvažanje municije in predmetov, ki služijo v oboroževalne svrhe, v dežele, ki so zapletene v vojno.

Predsednik želi, da se to prepoved črta in se dovoli prodajati ameriško muničijo, vojna letala itd. vsakemu, ki lahko pride sam ponje in plača zanje v gotovini.

Senator Borah in mnogi drugi člani zvezne zbornice so absolutno proti črtanju omenjene točke. Pravijo, da bi spremenitev, kakor je predlagal Roosevelt, pomeni prvi korak Zed. držav v vojno na strani Francije, kakor zadnjič. "Njuna vojna ni naša vojna," pravi Borah in pritrjuje mu milijone ljudi.

Brzeči dogodki

24. avgusta podpisani nenapadni pakt med Rusijo in Nemčijo.

1. septembra udar nemške armade na Poljsko. Vojna nevopovedana.

3. sept. Anglia in Francija napovedali vojno Nemčiji.

10. sept. Poljske pod vladom nemške armade.

17. sept. Ruska armada bila poslana na Poljsko, da protektira Belorus in Ukrajince.

17. sept. Poljska vlada počnila v Rumuniju.

18. sept. Poljska republika kot samostojna država nehalo eksistirati.

STARI ZAKONI ZA KRATENJE PRAVIC ŠE VEDNO V VELJAVI

SEDANJI KONFLIKTI V EVROPI IN AZIJI POVEČAVAJO MOŽNOSTI ZA PONOVITEV HISTERIJE IN REAKCIJE, KAKRŠNA JE VALOVELA V ČASU ZADNJE SVETOVNE VOJNE

Komaj devetnajst let je tega, ko se je ta dežela začela izkopavati iz vojne histerije in popuščati v izjemnih zakonih. Pričeli smo jih dobivati leta 1915 in nato vsako leto ostrejše.

Nad časopisi je bila uvedena stroga cenzura. Najbolj predzeti vsled nje so bili časopisi v tujih jezikih, ako niso imeli posebne odobrite merodajne oblasti, ki jih je proglašila za zanesljivo lojalne.

Listi, kot je Proletarec, so morali mesece in mesece predložiti cenzorjem vse gradivo, ki se je tikalo vojne in razmer z ozirom na vojno, prevedeno tudi v angleščino. Mnoge so s tem uničili, ker jim je bilo v takih ovirah nemogoče vzdržati.

Več sto angleško pisanih radikalnih listov je bilo zaduženih s pomočjo pošte, bodisi, da jih sploh ni hotela razpošljiti, ali pa jim je odvzela privilegij drugega poštnega razreda. Skoraj vsi angleški socialistični listi so izginili.

Socialistične in druge radikalne delavske organizacije marsikje niso več mogle dobiti dvoran niti za zabave, dramske predstave in slične prireditve.

Take težkoče so imeli tudi naši klubi JSZ v večjih mestih. V Clevelandu so člani kluba št. 27 ustanovili v olajšanje svojih aktivnosti pevski zbor "Zarja". V Chicagu so člani kluba št. 1 JSZ in somišljenci ustanovili samostojno dramsko društvo.

Uredniki delavskih listov so bili čestokrat pozivani pred cenzorje in pred poštno oblasti, da se zagovarjajo, da pojasnijo in da branijo svoje stališča.

Špioniranje in denunciranje je bilo "patriotična" čednost, kakor je danes v vseh državah z diktatorskimi režimi.

Tisoči so bili šikanirani samo zato, ker so bili rojeni v takih deželah, katerim so Zed. države napovedale vojno. Italijan, ki je ubil nekje v Indiani Hrvata Dalmatinca, je bil na sodišču oproščen, ker je prisegel, da je umor izvršil v razburjenosti, kajti dolični Dalmatinec se je navduševal za kajzerja in Francjožefo, prekinjal Wilsona in pljunil na ameriško zastavo.

V južnem Illinoisu je patriotska drhal linčala nemškega delavskega agitatorja, dasi ni bil kajzerjevec, nego le človek radikalnih nazorov.

Drhal samopostavljenih patriotov, "dveminutnikov" in slični čuvarji patriotismu so udirali v lokale delavskih organizacij, odašali poslovne in druge knjige, ako so imeli tako navodilo od oblasti, če pa so prisili le po svojem nagibu, so razbili in strgali vse, kar so dosegli.

Prišli so tudi v urad JSZ in neko noč v urad "Proletarca".

Na zapadu, na vzhodu, v južnih državah — vsepovsod je valovela reakcija, ki je imela podporo v od vojne histerije omotenih množicah.

Prišlo je vse nekam nenadoma, v dobrem letu.

To se lahko spet ponovi, kajti razmere in okoliščine za take možnosti so tu. In če se to dogodi, bo zaplamelo hitrejše nego zadnjič.

(Nadaljevanje na 4. strani.)

Veterani za nevtralnost

Vse ameriške organizacije

veteranov so za ohranitev nevtralnosti te dežele. Mnogi izmed njih so vojno okusili.

Komu v korist naj bo nevtralnost Zed. držav?

Očividno je Roosevelt po-

vesm drugega mnenja. On je

za nevtralnost Zed. držav le v

toliko, da se ne vmešamo v vojno

na našo oboroženo silo, želi

pa pomagati Angliji in Franciji

z blagom. Kajti on je uverjen,

da je vojna Anglije in Francije neposredno tudi vojna

za obrambo interesov te dežele.

Sedanji zakon smatra on

le za "takozvanou nevtralnost",

ker je v prid Hitlerju in njegovim

zaveznikom.

Naravno, da so za odpravo

prepovedi pošiljanja muničije

vsii, ki si obetajo od tega gmo-

nih koristi, dalje mednarodni

bankirji, agenti Velike Britanije

in Francije.

Pošteni zagovorniki spre-

membe so pristaši Rooseveltovih nazorov, ki smatrajo — bili

v pravem ali ne — da je pomoč

Angliji in Franciji pomoč demokraciji; dalje pristaši gibaja

kakršnega zastopa newyorker "New Leader", ki ne želi

ničesar bolj kakor propast fa-

šizma v Evropi in Stalina v Ru-

ssiji.

Ako bi bile Zed. države ma-

la dežela, kakor je Švica, ali

varovala zagaženja v vojni.

Na sliki je del bivše ulice v Szczecinu na Poljskem, ki ga je razdeljal nemško topništvo.

Nasvet, ki ga je vredno upoštevati

Donald J. Lotrich pravi v prejšnji številki v svoji koloni "Searchlight", da bi bilo "Proletarca" z dne 6. septembra dobro poslati vsakemu Jugoslovu v Ameriki zaradi članka "Naš stolič ob drugi svetovni vojni".

Da, potrebno bi bilo. V tej kritični dobi drvečih dogodkov je važno in nujno, da ljudstvo čita liste, ki služijo miru in pravici. Takih listov je silno malo. Proletarec je eden med njimi. Ogromna večina časopisov vseh vrst je v službi privilegiranih slojev, v službi propagande imperializma ene ali druge dežele, v službi muničijske ali kake druge industrije, v službi angleške ali pa nacijske politike.

Prijatelji Proletarca, vi lahko našim agitatorjem veliko pomagate v širjenju tega lista. Vseh Jugoslovanov zanj ne bomo pridobili. Niti ne vseh Slovencev. Lahko pa mu pridobimo TISOČ, tudi DVA tisoč in več NOVIH naročnikov, ako se za to nalogu zavzemamo VSI, ki verujemo, da le v programu, kakršnega razglaša Proletarec, je rešitev delavstva, narodov in vsega človeštva.

PROLETAREC

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA LJUDSTVA.

IZHAJA VSAKO SREDO.

Izdaja Jugoslovanska Delavska Tiskovna Družba, Chicago, Ill.

GLASILO JUGOSLOVANSKE SOCIALISTIČNE ZVEZE

NAROČNINA v Zedinjenih državah za celo leto \$3.00; za pol leta \$1.75, za četr leta \$1.00.

Inozemstvo: za celo leto \$3.50; za pol leta \$2.00.

Vsi rokopisi in oglasi morajo biti v našem uradu najpoznejne do pondeljka popoldne za priobčitev v številki tekočega tedna.

PROLETAREC

Published every Wednesday by the Jugoslav Workers' Publishing Co., Inc. Established 1908.

Editor..... Frank Zaitz.
Business Manager..... Charles Pogorelec.
Asst. Editor and Asst. Business Manager..... Joseph Drasler

SUBSCRIPTION RATES:

United States: One Year \$3.00; Six Months \$1.75; Three Months \$1.00.
Foreign Countries, One Year \$3.50; Six Months \$2.00.

PROLETAREC

2301 S. Lawndale Ave. CHICAGO, ILL.
Telephone: ROCKWELL 2864.

"CIVILIZACIJA"

Pameten svet bi organiziral svoje najboljše sile v prid blagostanja ljudskih možic. Ustvaril bi uredbo, v kateri bi bilo pomanjkanje neznana stvar; v kakršni ne bi bil nikče v skrbah, kje dobiti sredstva za zdravniško pomoč; nikomur se ne bi bilo treba mučiti do izgaranosti, potem pa ostati na cesti v premišljevanju, kje bo dobil jutri za vsekdanji kruh.

Toda namesto tega so človekove najboljše umstvene, fizične in tehnične sile mobilizirane za rušenje in ubijanje.

Najpopoljnja organizacija, ki jo je človek dosedaj mogel ustvariti, zapovedana v oboroženi sili na suhem, na morju in v zraku, služi sezjanju gorja. Za seboj zapušča porušena mesta, pohabljence, bolnike, kupe mrtvih, množice gladnih, vdove, sirote, opustošena polja, oropane, zasužnjene narode — morje samih krvic.

Temu pravimo "moderna civilizacija".

V resinci je to barbarizem. Od nekdanjega se razlikuje le v tem, da je sedanjeg negovan in ojačan s pomočjo strojev, o kakršnih ni barbar prošlosti niti sanjal.

Današnji človek je sposoben za organizacijo. V tehniki napreduje skokoma. V civilizaciji pa silno počasi.

Zato imamo po svetu ropanja in klanja namesto sodelovanja in mir; miserij in namesto blagostanja; ignoranco namesto znanja; krvic v namesto pravice.

Krije je obstoječa svetovna ekonomska uredba. V človekovici je, da jo nadomešti z boljšim, da zgradi namesto sodelovanje novo družbo, v kateri bo kooperacija vseh v dobrobit vseh temeljni zakon. To bo socializem v pravem pomenu besede. Sam od sebe ne pride. Ne bo padel z nebom, kot je padala sladka mana Izraelcem. Človek se mora usposobiti odpraviti današnji sistem in zgraditi nov rad, ki bo res civilizacija.

Na obljube diktatorjev se ni zanesti

"Nemčija hoče, da se uveljavlja za narodne manjšine Wilsonovo geslo za samoodločevanje narodnih manjšin in malih narodov," je rohnel Hitler, ko je zahteval sudetske krajine. Dobil jih je, pozabil na svojo zahtevo o pravicah malih narodov in podjarmil pod svojo želeno peto Čehie in Slovake.

Isti Hitler je po osvojitvi Sudetov svečano izjavil, da Nemčija ne goji nikakih ambicij več po teritorijih v Evropi.

Nekaj mesecov pozneje je poslal svojo armado v Prago, ki je strmoglavila ostanke čehoslovaške republike in jo proglašil za svoj "protektorat". Zahteval je Memel in ga dobil. Zahteval je Gdansko, poljski koridor, poljsko Slezijo, hrepeni po Madžarski, Rumuniji in Jugoslaviji, in če še vse to dobi, njegovega appetita vzlic teme ne bo konec.

Zahteval po Ukrajini je že enkrat opustil, ker bi v vojni z Rusijo na eni in Francijo in Anglijo na drugi strani ne zmagal. Vrh tega bi se spustile nanj v taki vojni tudi vse male dežele, ki so v nevarnosti. Zato se loteva malih dežel in jih odjeda kos za kosom. Ko bo dovolj mogočen, bo pogledal tudi v ukrajinske žitnice.

Slovakom je častno jamčil, da bo branil neodvisnost njihove države 25 let. A je častno obljubo pozabil in poslal na Slovaško svojo armado, proglašil nad njo nemško vojaško vlado in slovaškim kmetom ukazal preživljati nemške čete, dasi imajo Slovaki celo zase kruha mnogo premaš.

Ustanovil je protikomunistično zvezo in prisilil pristopiti v njo tudi Madžarsko. Sovjetska Rusija je smatrala to za sovražen čin in pretrgala z Oigrsko diplomatične stike. A nekaj mesecov pozneje je isti Hitler sklenil paket priateljstva s tisto Rusijo, proti kateri je skoval zvezo fašističnih sil.

Isti Hitler je obljubil Japonski v njenih imperialističnih ambicijah vso svojo pomoč, toda ko je uvidel, da bo za svoj imperializem pridobil ved, če se sporazume z Moskvo, je pogodbo z Japonsko zavrgel.

Hitler je venomer zatrjeval, da je edino za mir, a ob enem pa je spremenil Evropo v bolj oboroženo kempo kot je bila v zadnjem svetovnem vojni in končno jo pognal v vojni požar.

Ze kajzerju in kapitalističnim vladam sploh so bile posebne le krpa papirja. Razveljavlji se jih lahko po mili volji, kadar se eni ali drugi vladni zazdi, da ji niso več v korist. Se manj pa veljajo "častne besede" in pogodbe med diktatorji. Sklepajo jih po svoji volji brez odgovornosti komurkoli in še predno razveljavijo prve, sklepajo nove pakete in zvezze s sovražniki proti svojim sedanjim priateljem.

Reakcija zavezila

Po zadnji vojni je planila reakcija desnice in skrajne leve po demokratičnem delavskem gibanju, ki je hotelo ljudstvu izvojovati socialno preskrbo, ekonomsko gotovost in demokratične svobodobesne na temelju mednarodne vzajemnosti in iskrenega sodelovanja. Reakcija desnice in takozvane levice je bila za enkrat jačja in ji je uspelo pogaziti svet v zmedo in bedo.

Ce ne soglašaš z razmerami kakršne so, koliko jn kaj storil, da se jih odpravi?

Obramba, ki ni bila kos nemški sili

Ko je poljska vojska komanda uvidela naglo prediranje nemške vojske masine proti glavnemu mestu Varšavi, je prebivalstvu ukazala iti na odkazane kraje in kopati jarke v pomoč armadi. Nad 120.000 prebivalcev Varšave — moških in žensk — je delalo nekaj dni in ti so skupno z armado mesto uspešno branili, niso pa mogli preprečiti obkroženja, ki ga je izvrila nemška armada krog njih. Varšava je do malega v razvalinah. Nemci so s topniškim ognjem in bombardiranjem iz aeroplakov pobili mnogo civilnega prebivalstva ne samo v Varšavi nego tudi v mnogih drugih poljskih mestih.

FRIDERIK ADLER — NJEGOVO ŽIVLJENJE IN DEJANJE

Ob 60-letnici njegovega rojstva po dr. Živku Topaloviću

Naglo beže leta. Mlada generacija, ki je po svetovni vojni prevzela socialistično gibanje v Evropi na svoja ramena, prihaja že v šestdesetletnike. Te dni dovrši šestdeset let najvidnejši človek iz te generacije, Friderik Adler. Ta obletnica ga je zatekla v položaju tajnika Socialistične delavske internacionale, kjer se nahaja že petnajst let. Naša iskrena želja bi bila, da sodrži Adfer klijub težkočam, ki mu jih delajo morda leta, po zgledu svojega velikega očeta ostane do konca življenja na najvišjem položaju, ki so mu ga sodrži in prijatejši vsega sveta zaupali.

Dolžni smo, da mu po vseh deželah izpričamo, da ni naše zaupanje vanj niti danes ni manjše kakor je bilo ob dneh njegove največje osebne slave. Leta naglo beže, ker se vrste vedno novi in novi dogodki, ki so velikega pomena. Zato se naglo pozabljajo bivši veliki dogodki in ljudje v njih. Ali si jaj osebnosti Friderika Adlerja ob koncu štiriletnega svetovnega klanja je tak, da bo ostal viden vse čase svetovne združenosti. S trajanjem vojne in kolikor dalje je vojna trajala, je tudi nastajala večja in večja nejedovla med ljudskimi množicami. V milijone gredo ljudske žrtve. Nezadovoljne vrve po ulicah velikih mest. Pred praznimi skladšči žene v dolgih vrstah čakajo na košek kruha. Vse moški doraslo prebivalstvo je že tri leta na mejah. Fronta se je ustalila.

Vojiske se zasipavajo z oblačnoj ognji, one pa ostajajo zakopane globoko v zemlji. Nikjer konec vojne. Nikjer sile, ne zunaj ne znotraj, da bi to otrpljivo življenje pogural naprej. Razplet se je pričel z Dunajem. Najprej se je razpletel absolutizem v Avstriji in od takrat se je jeli klopčič naglo odmotavati. V tretjem letu vojne potegne mladi Adler revolver in u-

Velika ljudska revolucija ga je pred koncem vojne osvojila. Dosedanji tajnik komunistične internacionale Georgij Dimitrov je bil odstavljen in na njegovo mesto imenovan D. Z. Manušev.

Dimitrov, ki je Bolgar po rodu, je bil v Nemčiji obtožen sodelovanja pri požigu palače nemškega državnega zborna. Zagovarjal se je sijajno. Bil je izpuščen in šel v Rusijo, kjer so mu dali vsled njegovega velikega mednarodnega slovenskega službo tajnika kominterne. Kako Maksim Litvinov v sovjetski diplomaciji, tako je bil Dimitrov v kominterni predstavnik boja proti nacizmu. Oba sta ga sovražila.

To pomeni, da morajo komunisti v demokratičnih deželah spremeniti takto popolnom. Propagiranje "ljudske fronte za obrambo demokracije in proti fašizmu" je zdaj zavrneno med staro šaro. Obnoviti morajo takto, kakršno so vrili do prihoda Hitlerja na vladu, ko se so norčevali iz demokracije in drugih buržavzavnih "čednosti", sejali neslogo v delavske vrste svojo surovo borbo proti socializmu in rušili unije, ako jih niso mogli dobiti pod kontrolo.

bije na Dunaju avstrijskega ministra predsednika Stirckha. Dogodek je zbulil velikansko vzvemirje po svetu, zlasti pa v Avstriji in na Dunaju. Adler je postal junak sveta, nosilec ideje miru, voditelj protesta proti svetovnemu klanju. Njegov svetovni ugled je postal tako velik, da so ga morali na Dunaju javno soditi. Ali ta proces je dobil ogromen pomen. Izzval je mnogo več burje kaškar proces Dimitrova. Adler nastopa proti vojnim hujščem in krivcem. On govori v imenu potlačenih narodov, v imenu milijonov poginulih, za spas stotin milijonov poškodovanih državljanov. Ves svetovni tisk je objavil Adlerjeve junaške govorje izpred vojnega sodišča. Zanj se je zavzemalo vse, kar je naprednega po vseh državah sveta. Tak je bil pritisk javnega mnenja, da se vojno sodišče na Dunaju sred vojne ni upalo odsoditi Friderika Adlerja na smrt, marveč le na ječo (robijo).

Strel Friderika Adlerja je poživel zamrla politično življeno. Vlada je bila prisiljena, da je sklicala parlament. Pojavljale so se težnje tlačenih narodov, med njimi tudi Jugoslovjan. Nastalo je splošno politično razpletanje, za njim vojsko, ki je v četrtem letu vojne priveden do poloma v centralni Evropi. Friderika Adlerja je pa kot velikega triumfatorja osvobodila iz zapora ljudska revolucija.

Mi smo se v teh slavnih dneh takoj sestali na Dunaju. Po Adlerjevi želji sem tudi tudi jaz na dvoriščih dunajske občine govoril bataljonom nove republikanske vojske ter ogromnim ljudskim množicam po ulicah Dunaja in predmestij. Imel sem takrat priliko videti, kako je bila velika ljubezen delavskih množic do mladega Adlerja, naravnost do obogažavanja.

Pa so prišle skrbi novih časov, med njimi največja: razcep socialističnih sil na mednarodni liniji. Friderik Adler je poklical na Dunaj vse socialistične stranke, ki niso podpirali vojno politiko. Zinovjev diktat in zahtevi po slepih podreditvi azijski taktilki razrednega boja, ki je mogla voditi evropski proletarijat samo od poraza do poraza in k zmagi kontrarevolucije, so onemocili enotnost. Mi smo skupaj z Adlerjem 1923 odšli v Hamburg in ustanovili Socialistično delavsko internacionalo. Težko je bilo iztrzati avstrijski socialistični demokraciji njenega šefa. On pa je napravil to ogromno žrtev. Odrekel se je vodstvu velike stranke, da je postal skromen tajnik fizike in matematike in le skromno v strankinih delom. Svetovna vojna je pa začela in Rudolf Adler je bil takrat takrat priliko videti, kako je bila velika ljubezen delavskih množic do mladega Adlerja, naravnost do obogažavanja.

Friderik je sin starega doktorja Viktorja Adlerja, ki je v polovici devetnajstega stoletja prišel v prvo generacijo tvorcev socializma v Evropi; uspel mu je zediniti delavsko-gibanje v Avstriji in postati neoporečni njegov voditelj. V senci starega Adlerja se ne vidi njegov sin Friderik. Friderik se je bavil s študijem fizike in matematike in le skromno v strankinih delom. Svetovna vojna je pa začela in Rudolf Adler je bil takrat takrat priliko videti, kako je bila velika ljubezen delavskih množic do mladega Adlerja, naravnost do obogažavanja.

Na koncu štiriletnega svetovnega klanja je tak, da bo ostal viden vse čase svetovne združenosti. S trajanjem vojne in kolikor dalje je vojna trajala, je tudi nastajala večja in večja nejedovla med ljudskimi množicami. V milijone gredo ljudske žrtve. Nezadovoljne vrve po ulicah velikih mest. Pred praznimi skladšči žene v dolgih vrstah čakajo na košek kruha. Vse moški doraslo prebivalstvo je že tri leta na mejah. Fronta se je ustalila.

Vojiske se zasipavajo z oblačnoj ognji, one pa ostajajo zakopane globoko v zemlji. Nikjer konec vojne. Nikjer sile, ne zunaj ne znotraj, da bi to otrpljivo življenje pogural naprej. Razplet se je pričel z Dunajem. Najprej se je razpletel absolutizem v Avstriji in od takrat se je jeli klopčič naglo odmotavati. V tretjem letu vojne potegne mladi Adler revolver in u-

PISMO IZ CLEVELANDA

Piše IVAN JONTEZ

Ko je bil s. Frank Zaitz zadnjih iz Clevelandu, je med drugim izražil željo, da bi se jaz oglašal v "Proletarju" redno vsak teden. "Prav radi bi videl, če ti bi mogoče . . ." Tudi jaz. Pa imam staro smemo: odlašati je tako neznanško prijetno in izgovorov za odlašanje nič koliko tehnih in piščavki. In tako mine dan, minejo dnevi in teden je preo, dopsa pa še nikjer.

Ampak nagnjenje do odlašanja ni edini krijev. Preden se človek dejansko loti pisanja dopsa, je treba premagati različne pomisleke. O čem naj na primer piše? Svetovna politika je že odnekaj hudo zamotana zadeva, zlasti pa to velja za naš čas; bolj ko se trudiš in potrebiš v prizadevanju, da bi razvojil dnevne politične uganke, bolj se ti vidi vse skupaj zamotano, da si na koncu konča že v dvomu, o zdravju svojih lastnih možarov. Samo poglejte naše komuniste! S tako nebesko gotovostjo so nam razvojili klobicu svetovne politike, da je bilo že skoro greh dvomiti o pravilnosti njihovega točenja te mešanice; zdaj si pa sami ne znajo pomagati iz prečudnega vozla, v katerega jih je preko glave zapletla žudovito nestalna in sprememljiva moskovska "linija" . . . Vrh tega pa tudi smatraj uredniki, da so samo oni poklicani, rezati glave (in podirati kozle) v zunanje politični zeliniku, a dopsniki naj se drže domačih zadev . . .

Nekdo drugi je pa menil: "Vsekakor je tu vsaj ena razlika med prvo in sedanjo svetovno vojno! Zadnji je bil staribog Oča v hudi zadregi: vsi so ga klicali na pomoč! Viljem Zadnji je dejal: 'Jaz in Bog jih bova že uro navila, da bodo pomnili!' Avstrijska duhovščina je rotila Boga naj podeli zmagom blagoslovljenim avstrijskim kanonom v bajonetom; Italijanski škofje in fajmoštri so ga rotili da mora zmagati Italija — že zato ker je Rim v Italiji in v Rimu pa papež; Francozi so ga vlekli za brado na eno stran, Angleži na drugo, oboji so podpirali italijanske zahteve in (s figo v žepu) Wilsonovih 14 točk. Danes je pa popoloma drugačen situacija: Hitler meni, da bo lahko shajal brez božje pomoči, Moskva se tudi zanese bolj na kanone in čistke, Mussolini pa tako ne potrebuje drugega kot dosti peric, da bodo sproti očedile njegove junake ko bodo 'silili' preko meje (z 'dučejem' imajo najbrž že zdaj dovolj opravka) . . . In tako ostanejo samo Poljaki, Francozi in

PREKO ATLANTIKA PO 31. LETIH

FRANK ZAITZ

(Nadaljevanje.)

Na postaji v Gružu sva kušila vozni listek do Sarajeva. Železnica je ozkotirna skozi od Dubrovnika, oziroma Gruža do Beograda. Vagoni III. razreda so tako slabi in umazani. Ko si v njemu, se nehoti domisli "narodne životinje" in že čutiš, kako leže po tebi.

Midva sva se peljala v novem vlaku, pravi "streamliner", ki je baš onega meseca na tej progi prišel prvič v promet. Vozovi v njemu so samo I. in II. razreda. Sedeži v II. razredu so komodni in vlak nudi potnikom vso mogočo udobnost. Pred leti sem se vozil v vlakih po ozkotirnih progah v coloradskih gorah. Colorado & Southern in Rio Grande Western jih imata nekaj še v prometu, toda noben vlak na njih ni tako moderen kot je ta "streamliner". Voz iz Gruža odnosno iz Beograda preko Hercegovine in Bosne.

Pokojni dr. Mehmed Spaho, voditelj muslimanov v Bosni in Hercegovini, ni bil zastonj predmetni minister. Bil je v vladu skorodržema do junija 1939, ko ga je pri delu zadela kap. Poskrbel je, da je bilo železniško omrežje v njegovi deželi povečano in da je prvi "streamliner", ki ga je naročila Jugoslavija, dodeljen prometu preko Bosne in Hercegovine. To zanje veliko pomeni, ker so turisti dobili priložnost udobno potovati z brzecem, ki je res brzec. Za sabo ne pušča ne isker, ne pepela, ne dima.

"Vožnja po Bosni in Hercegovini je čudovito lepa, torej vozita se samo podnev." je načina tolmačil Angelo Cerkvenik v Ljubljani.

In je zares slikovita tudi za onega, ki je gorovja vseh vrst varen ter tudi voženj po njemu.

V Mostaru, ki je bil pod Avstro-Ogrsko in prej glavno mesto Hercegovine, se nisva ustavila, razen nekaj minut na postaji. Leži na planoti v dolini šestih milij na obeh straneh reke Narente, a njegova širina je le dve in pol milje. Mostar ima še zmerom orientalni značaj. Muslimani se ponašajo z mnogimi mošejami in bazarji. Tujcem razkazujejo za bakšis staro vizirjevo palačo in druge zanimivosti, ki jih je za turiste v Mostaru v izobilju. Prebivalcev ima nad 20,000.

Ze predpoldne smo dosegli v Sarajevo. Novi motorni vlaki vozi mnogo hitreje kot pa ostali vlaki na tej progi, ki se vzpenja na pobočjih gora sem in tja in se enako preko obronkov spet na globeli v globel. Predor je nad 100, toda če bi hoteli progo skrajšati, jih bi bilo treba vsaj še enkrat toliko.

Sarajevo je poleg Beograda v javnosti širok sveta najbolj znano mesto Jugoslavije. Kajti v Sarajevu je bil izvršen užig,

NAŠA PRIHODNJA PREDSTAVA BO KOMEDIJA "ŽENITEV"

Chicago, Ill. — Ruski književnik Nikolaj Gogolj se je proslavil v svetu z mnogimi spisi, posebno z žgočimi satirami, kot je bila njegova igra "Revizor" in razne druge.

Za svojo prihodnjo predstavo si je dramski odsek klubu št. 1 JSZ izbral komedijo v treh dejanjih "Zenitev", kateri avtor je Gogolj. Uverjeni smo, da bo občinstvu ugajala.

Cestokrat smo čuli kritične omembе, da pribrež klub št. 1 vse preveč dram. Zato so nam mnogi priporočali, naj bo naša prihodnja predstava dobra komedia, in to tudi bo.

Ta igra se vrši v večjem po-deželskem mestu, kjer živi prilet samec, ki se že nekam pozno domislja, da se bi bilo dobro ozneniti. Kajti stanovanje ima vse v neredu. Pa tudi, če je človek takole kar zmerom sam, kaj sploh ima od življenja?

Za ženitev navdušenemu samcu pomagajo iskati nevesto razni ljudje, ki se pečajo s ta-

STRAH PRED VOJNO S PLINI

London in druga angleška mesta so zelo izpostavljeni napadom Hitlerjeve letalske vojne flote. Anglija se boji, da jih bo Hitler napadel ne le z bombami in ognjem, nego tudi s plinom. Zato je prebivalstvo opremila s plinski maskami. Večino otrok je iz mest naselila v podeželske občine, kjer ni toliko nevarnosti kot v multimilionskem Londonu. Na sliki je skupina otrok, ki izgleda, da je na poti v šolo s knjigami. V resnicu je na begu iz Londona, v paketih pa nosi plinske maske.

bili pod dr. Spahom zvesti politiki srbske hegemonije nad Jugoslavijo in pomagali vladni stranki, kakor Slovenci pod vodstvom dr. Korošca.

Zanimiv je v Sarajevu trg, na katerega nanosijo iz okolišice in domači branjeveci vsak dan sočivja, drv, mesa obuval, oblike, orodja itd. Še bolj pa zanimiva tuje "čaršija", kjer izdelujejo pred tvojimi očmi v malih barakah in stojnicah predmete iz bakra, železa, pa tudi različen nakit, prstane in nešteto drugih redi.

Čaršijo oglašajo za eno največjih orientalskih zanimivosti sarajevskega mesta. Med kleparji imajo še obicej menjalci denarja, ki trgujejo z valutami in prodajajo srečke. Čaršijo negejejo v originalnosti posebno zaradi turistov. Stojnice s sadjem, mesom in drugimi živilimi prav nič ne spominjajo, da je tukaj snaga doma. Muhi in druge goležne po sadju in tudi po mesu nič koliko. Angelo je miši ves appetit. Ko sva se vrnila v hotel, je hodila po lobiji in slučajno prišla tudi do kuhinje. Rekla je, da bo brez kosila. V kuhinji da je videla ljudi vse v silno umazanih oblekah in da je tudi drugače nesnažno.

"Ampak na mizah se to ne vi," sem ugovarjal. Saj tudi v mnogih ameriških kuhinjah ni vse čisto. A ko dobil naročeno jed na mizo, je vse čisto in kinavno pripravljeno.

Po sarajevskih ulicah vidiš branjevice z malimi vozički, na katerih imajo železne sodke z ogljem. Pečejo koruzo in jo prodajajo. Nekateri, ki si za voziček še niso prihranili potrebrega kapitala, imajo sodček kar na robu uličnega pločnika in trgujejo.

"To pa je snažno!" je rekla. "Jedla bom pečeno koruzo." Bila ji je konsil in večerja. Jaz sem šel rajše v restavracijo.

Zvezcer sva se pomenovala z rojaki, ki delajo v hotelu. "O, naša kuhinja je najsnajnejša kar je restavracij v tem mestu. O, če bi videla druge, potem še bi jedla koruzo," je šebešata pomivalka, ko je Angela povedala, kakšna hrana ji je v Sarajevu najbolj všeč.

"Tukajšnji Turki pravzaprav ne vedo, kaj je snažnost, vemo pa mi, ki smo že delali v Trstu," je pripomnil primorski rojak. "Pa tudi pravoslavni niso dosti boljši. Sploh ne verjamem, da je med njimi kaj razlike, kajti Bošnjaki so Bošnjaki, pa naj bodo take ali druge vere."

"Kako ste zadovoljni tu?" sva jih vpraševala.

"Moramo biti. V Ameriko nas ne pustite, tu pa smo dobili nekaj kruha in dom."

"Dom?"

"Rečemo tako. Vsi si želimo drugam. Samo ne vemo, kam. Nišemo denarja, ne pravice za izselitev v boljše kraje."

V Sarajevu izhaja enkrat vsaka dva meseca že tretje leto mal slovenski list "Zora". Ima 14 strani, ki pa so polovico manjše kot pa na primer strani Mladinskoga lista, katerega izdaja SNPJ. To glasilice izdaja Delavsko kulturno društvo "Čankar". Je Marjan Telatko. Tiskal se v tiskarni "Bosanske pošte" in zakonom je odgovoren za vsebino "Zore" v imenu tiskarne J. Grgić. On in Telatko

sta torej določena za prevzemanje kazni, v slučaju, da bi pregrešila zoper cenzuro.

D. K. D. "Čankar" ima poveški, prosvetni in dramski odsek.

Zanimiv je v Sarajevu trg, na katerega nanosijo iz okolišice in domači branjeveci vsak dan sočivja, drv, mesa obuval, oblike, orodja itd. Še bolj pa zanimiva tuje "čaršija", kjer izdelujejo pred tvojimi očmi v malih barakah in stojnicah predmete iz bakra, železa, pa tudi različen nakit, prstane in nešteto drugih redi.

Zanimivo je v Sarajevu trg, na katerega nanosijo iz okolišice in domači branjeveci vsak dan sočivja, drv, mesa obuval, oblike, orodja itd. Še bolj pa zanimiva tuje "čaršija", kjer izdelujejo pred tvojimi očmi v malih barakah in stojnicah predmete iz bakra, železa, pa tudi različen nakit, prstane in nešteto drugih redi.

Zanimivo je v Sarajevu trg, na katerega nanosijo iz okolišice in domači branjeveci vsak dan sočivja, drv, mesa obuval, oblike, orodja itd. Še bolj pa zanimiva tuje "čaršija", kjer izdelujejo pred tvojimi očmi v malih barakah in stojnicah predmete iz bakra, železa, pa tudi različen nakit, prstane in nešteto drugih redi.

Zanimivo je v Sarajevu trg, na katerega nanosijo iz okolišice in domači branjeveci vsak dan sočivja, drv, mesa obuval, oblike, orodja itd. Še bolj pa zanimiva tuje "čaršija", kjer izdelujejo pred tvojimi očmi v malih barakah in stojnicah predmete iz bakra, železa, pa tudi različen nakit, prstane in nešteto drugih redi.

Zanimivo je v Sarajevu trg, na katerega nanosijo iz okolišice in domači branjeveci vsak dan sočivja, drv, mesa obuval, oblike, orodja itd. Še bolj pa zanimiva tuje "čaršija", kjer izdelujejo pred tvojimi očmi v malih barakah in stojnicah predmete iz bakra, železa, pa tudi različen nakit, prstane in nešteto drugih redi.

Zanimivo je v Sarajevu trg, na katerega nanosijo iz okolišice in domači branjeveci vsak dan sočivja, drv, mesa obuval, oblike, orodja itd. Še bolj pa zanimiva tuje "čaršija", kjer izdelujejo pred tvojimi očmi v malih barakah in stojnicah predmete iz bakra, železa, pa tudi različen nakit, prstane in nešteto drugih redi.

Zanimivo je v Sarajevu trg, na katerega nanosijo iz okolišice in domači branjeveci vsak dan sočivja, drv, mesa obuval, oblike, orodja itd. Še bolj pa zanimiva tuje "čaršija", kjer izdelujejo pred tvojimi očmi v malih barakah in stojnicah predmete iz bakra, železa, pa tudi različen nakit, prstane in nešteto drugih redi.

Zanimivo je v Sarajevu trg, na katerega nanosijo iz okolišice in domači branjeveci vsak dan sočivja, drv, mesa obuval, oblike, orodja itd. Še bolj pa zanimiva tuje "čaršija", kjer izdelujejo pred tvojimi očmi v malih barakah in stojnicah predmete iz bakra, železa, pa tudi različen nakit, prstane in nešteto drugih redi.

Zanimivo je v Sarajevu trg, na katerega nanosijo iz okolišice in domači branjeveci vsak dan sočivja, drv, mesa obuval, oblike, orodja itd. Še bolj pa zanimiva tuje "čaršija", kjer izdelujejo pred tvojimi očmi v malih barakah in stojnicah predmete iz bakra, železa, pa tudi različen nakit, prstane in nešteto drugih redi.

Zanimivo je v Sarajevu trg, na katerega nanosijo iz okolišice in domači branjeveci vsak dan sočivja, drv, mesa obuval, oblike, orodja itd. Še bolj pa zanimiva tuje "čaršija", kjer izdelujejo pred tvojimi očmi v malih barakah in stojnicah predmete iz bakra, železa, pa tudi različen nakit, prstane in nešteto drugih redi.

Zanimivo je v Sarajevu trg, na katerega nanosijo iz okolišice in domači branjeveci vsak dan sočivja, drv, mesa obuval, oblike, orodja itd. Še bolj pa zanimiva tuje "čaršija", kjer izdelujejo pred tvojimi očmi v malih barakah in stojnicah predmete iz bakra, železa, pa tudi različen nakit, prstane in nešteto drugih redi.

Zanimivo je v Sarajevu trg, na katerega nanosijo iz okolišice in domači branjeveci vsak dan sočivja, drv, mesa obuval, oblike, orodja itd. Še bolj pa zanimiva tuje "čaršija", kjer izdelujejo pred tvojimi očmi v malih barakah in stojnicah predmete iz bakra, železa, pa tudi različen nakit, prstane in nešteto drugih redi.

Zanimivo je v Sarajevu trg, na katerega nanosijo iz okolišice in domači branjeveci vsak dan sočivja, drv, mesa obuval, oblike, orodja itd. Še bolj pa zanimiva tuje "čaršija", kjer izdelujejo pred tvojimi očmi v malih barakah in stojnicah predmete iz bakra, železa, pa tudi različen nakit, prstane in nešteto drugih redi.

Zanimivo je v Sarajevu trg, na katerega nanosijo iz okolišice in domači branjeveci vsak dan sočivja, drv, mesa obuval, oblike, orodja itd. Še bolj pa zanimiva tuje "čaršija", kjer izdelujejo pred tvojimi očmi v malih barakah in stojnicah predmete iz bakra, železa, pa tudi različen nakit, prstane in nešteto drugih redi.

Zanimivo je v Sarajevu trg, na katerega nanosijo iz okolišice in domači branjeveci vsak dan sočivja, drv, mesa obuval, oblike, orodja itd. Še bolj pa zanimiva tuje "čaršija", kjer izdelujejo pred tvojimi očmi v malih barakah in stojnicah predmete iz bakra, železa, pa tudi različen nakit, prstane in nešteto drugih redi.

Zanimivo je v Sarajevu trg, na katerega nanosijo iz okolišice in domači branjeveci vsak dan sočivja, drv, mesa obuval, oblike, orodja itd. Še bolj pa zanimiva tuje "čaršija", kjer izdelujejo pred tvojimi očmi v malih barakah in stojnicah predmete iz bakra, železa, pa tudi različen nakit, prstane in nešteto drugih redi.

Zanimivo je v Sarajevu trg, na katerega nanosijo iz okolišice in domači branjeveci vsak dan sočivja, drv, mesa obuval, oblike, orodja itd. Še bolj pa zanimiva tuje "čaršija", kjer izdelujejo pred tvojimi očmi v malih barakah in stojnicah predmete iz bakra, železa, pa tudi različen nakit, prstane in nešteto drugih redi.

Zanimivo je v Sarajevu trg, na katerega nanosijo iz okolišice in domači branjeveci vsak dan sočivja, drv, mesa obuval, oblike, orodja itd. Še bolj pa zanimiva tuje "čaršija", kjer izdelujejo pred tvojimi očmi v malih barakah in stojnicah predmete iz bakra, železa, pa tudi različen nakit, prstane in nešteto drugih redi.

Zanimivo je v Sarajevu trg, na katerega nanosijo iz okolišice in domači branjeveci vsak dan sočivja, drv, mesa obuval, oblike, orodja itd. Še bolj pa zanimiva tuje "čaršija", kjer izdelujejo pred tvojimi očmi v malih barakah in stojnicah predmete iz bakra, železa, pa tudi različen nakit, prstane in nešteto drugih redi.

Zanimivo je v Sarajevu trg, na katerega nanosijo iz okolišice in domači branjeveci vsak dan sočivja, drv, mesa obuval, oblike, orodja itd. Še bolj pa zanimiva tuje "čaršija", kjer izdelujejo pred tvojimi očmi v malih barakah in stojnicah predmete iz bakra, železa, pa tudi različen nakit, prstane in nešteto drugih redi.

Zanimivo je v Sarajevu trg, na katerega nanosijo iz okolišice in domači branjeveci vsak dan sočivja, drv, mesa obuval, oblike, orodja itd. Še bolj pa zanimiva tuje "čaršija", kjer izdelujejo pred tvojimi očmi v malih barakah in stojnicah predmete iz bakra, železa, pa tudi različen nakit, prstane in nešteto drugih redi.

Zanimivo je v Sarajevu trg, na katerega nanosijo iz okolišice in domači branjeveci vsak dan sočivja, drv, mesa obuval, oblike, orodja itd. Še bolj pa zanimiva tuje "čaršija", kjer izdelujejo pred tvojimi očmi v malih barakah in stojnicah predmete iz bakra, železa, pa tudi različen nakit, prstane in nešteto drugih redi.

Zanimivo je v Sarajevu trg, na katerega nanosijo iz okolišice in domači branjeveci vsak dan sočivja, drv, mesa obuval, oblike, orodja itd. Še bolj pa zanimiva tuje "čaršija", kjer izdelujejo pred tvojimi očmi v malih barakah in stojnicah predmete iz bakra, železa, pa tudi različen nakit, prstane in nešteto drugih redi.

Zanimivo je v Sarajevu trg, na katerega nanosijo iz okolišice in domači branjeveci vsak dan sočivja, drv, mesa obuval, oblike, orodja itd. Še bolj pa z

KRITIČNA MNENJA, POREČILA IN RAZPRAVE

KOMENTARJI

"Slovenska moška zveza" je imela avgusta to leto v Clevelandu svojo prvo konvencijo. Čemu je te organizacije treba, ne vedo niti člani. Važna točka na konvenciji so bile plače "glavnih" odbornikov. Niso velelike, ker jih ni kje vzeti, toda saj čast in naziv "glavni predsednik," "glavni tajnik" itd. tudi nekaj šteje. V pravilih so navedli, da ima SMZ samo enega glavnega podpredsednika. Ko so glavni odbor volili, so spoznali, da je dobro, če imajo dva glavna podpredsednika. Točko so porušili in izvolili dva. Ko so bile volitve končane, so delegati prve konvencije vstali in navdušeno zapeli "Hej Slovenci". Tako pravi Jože Grdina, ki je bil zapisnikar.

★
Komunistični "Daily Record" v Chicagu je nekaj časa zelo miloval Poljsko in jo branil pred Hitlerjevo armado — seveda z varnega mesta. Ko pa je dne 12. sept. pričela moskovska "Pravda" Poljake ostro prijemati in jim očitala, da so zatrivalci narodnih manjšin in židov, se je moral okreniti tudi ameriški komunistični tisk, kot se je moral 12. avgusta, ko je nehal pozivati v borbo proti agresorju Hitlerju. Marijonete pač nimajo samostojnosti.

★
Ljudi, ki bi radi delali "za narod", je mnogo. To smo videli tudi na sedanji konvenciji Hrvatske Bratske Zajednice v Pittsburghu. Eden teh je tudi Drago Grkić, ki je uradnik v glavnem uradu HBZ. On smatra, da ima kot klerk vse pre malo prilike delati za narod, pa je razdelil delegatom cirkular, v katerem jim naznana, da bi rad postal urednik glasila HBZ. Z obljubami v letaku je zelo radodaren, kakor so politiki, ki se potegujejo, da jim bi volilci poverili "delo za narod".

★
V novih pravilih HBZ je dolčba, da nihče, ki je odbornik v kakem drugem društvu, ne sme biti odbornik v društvu H. B. Z. Točko so sprejeli proti komunistom z gesлом, da nihče

ne more služiti dvema gospodarjem. "Zajedničar" piše, da vpliv, ki ga imajo v društvenih Zajednicah kot odborniki, uporabljajo za agitacijo v korist društva IWO, v katerih imajo uradniška mesta.

★
Lemont bo stal letos naivne ameriške Slovence več kot je kdaj znašal kak "milijonski fond", po katerem Janez Jerič tako hrepeni, da se mu ne samo v sanjah, nego tudi kadar v spanju, nego tudi kadar za poštenost, ima priliko to dokazati v svojih vrstah, ne pa napadati ustanove, ki so bile pošteno upravljane.

★
Hrvatski komunistični list "Slobodna Misao" v Kanadi je ministrskemu predsedniku Kingu brzojavno sporočil svojo lojalnost kanadski vladi in ji obljubil pomoč Hrvatov v njeni vojni proti Nemčiji. V isti številki v potu svojega obraza branii, zagovarja in opravičuje Hitlerjev-Stalinov pakt, ki je Nemčiji dal pogum pričeti vojno. Hinavščina je brezmejna.

★
Rev. Cyril Zupan, ki je župnik v Pueblo 45 let, je bil prestavljen v bližnji Canon City za načelnika vzgajališča benediktinskega reda. Novi prečastiti gospod župnik fare Marija Pomagaj je Anton Roitz (Roje), ki je bil rojen v Pueblo. Za kaplana so mu dali Američana P. Pavlinega. Tako je za duše pueblskih rojakov tudi po odhodu starega Cirila izborno preskrbljeno, čeprav je to gromotno v precejšnje breme. Pa kaj bi z dolarji, ki so posvetna stvar! Ako jih daš cerkvi, ti Bog to dobro obilno povrne. (seveda ne na tem, ampak na drugem svetu).

★
Ako papež res kliče, "razreji, združite se!" kakor komentira J. M. Trunk, bo opravil veliko slabščik Kot Marks s svojim klicem, "delavci vseh narodov, združite se!"

Delavci bi pridobili z združenjem. Toda kako naj se združita kapitalistični in delavski razred? Ne drugače, kakor da

Nove vrste policijska služba

Na sliki je policij v Londonu, čigar naloge je v slučaju aeroplanskega napada brzeti na biciklu po ulicah in s piščalko ter napisom opozarjati ljudi, da naj bele v skrivališča.

delavski razred hlapčuje kapitalističnemu. Tako "združenje" eksistira po vsem kapitalističnem svetu. Kapitalist je kapitalist zato ker delavec izkorica. Tudi če je ta ali oni kapitalist "dober za ljudi", dejstvo je, da so ljudje še bolj dobri zanj, ker so mu bogastvo oni nakupišči. Tudi Roosevelt apelira na kapitaliste, da naj bodo dobri za ljudstvo, pa mu vračajo z napadi na "new deal", dasi je tudi za kapitaliste veliko storil.

★
Kolumnist Heywood Broun, ki so ga komunisti smatrali za svojega do sklenitve paktu med Nemčijo in Rusijo, je pošiljal svojo kolono "It Seems To Me" tudi komunističnim dnevnikom. Oziroma so jo naročali in mu plačevali zanje. Ker pa se Broun v nji o nemško-ruskemu paktu kritično izraža, so mu jo komunistični listi nehalo priobčevati. Oni hočejo, da njihovi čitatelji slišijo samo eno plat zvona.

★
Namen Slovenske moške zvezze, ki ima svoj urad v Barbertonu, je "zedinjevati, družiti in izobraževati slovenske može in mladenice na narodnih principijih" ter jih ob enem navduševati "za našo novo in staro domovino".

Tako so sklenili na svoji nedavnih konvencijah v Clevelandu.

Odbor je predlagal, da se naj v Slovensko moško zvezo sprejema vse Slovane moškega spola v starosti od 16. do 55. leta in pa da naj bo "nepristranska".

Oglasil se je zapisnikar Jože Grdina, ki je dejal, da se pod Šifro "nepristranski" krade pravice članom katoliškega prepričanja. Zato je predlagal, da naj bo SMZ načelno katoliška organizacija in naj se jo v pravilih tudi tako označi. Svoj predlog je utemeljil sledenje:

"Slovenci smo vsi po katoliško krščeni; nimamo ne luternov, ne mohamedancev in ne pravoslavnih. Kdor pa je vrgel vero med staro šaro, ga pa tudi ni škoda, če ga ne dobi SMZ."

Jožetov predlog je bil porožen z veliko večino in tako je SMZ uradno nepristranska organizacija, Jože pa bo v nji vseeno agitiral za katoliško stvar.

★
"Glasilo KSKJ" imenuje predsednika slovaške vlade dr. Tiso "za izdajico Slovaške". Ni pa v tej notici v Glasilu KSKJ nikjer povedano, da je dr. Tiso katoliški duhovnik—monsigror — in da je on voditelj klerikalizma na Slovaškem, kakor je

dr. Korošec neovrgljiv vodja slovenskih klerikalcev.

★
La Parola piše, da so tudi Mussolinijevi agenti v Ameriki spremnili svojo taktilko po vetr, ki piha iz Rima. Do Hitlerjevega pakta z Rusijo so Mussolinijevi propagandisti v Združenih državah navduševali Italijane za vojno proti Angliji, Franciji in Rusiji, kateri hočejo "zadušiti fašistično Italijo in nacijsko Nemčijo". Ker pa se trouzevni uresničila, namesto nje pa je nastal sporazum med Nemčijo in Rusijo, je postal Mussolini "neutralen", prijatelj miru itd. in po tej novi dučejevi liniji se morajo ravnat tudi njegovi evangelisti v inozemstvu.

★
Slovani so se v tej vojni zopet "postavili". Slovaki so na novelje Hitlerja in svoje vlade udarili po Poljakih, Rusi pa so mirno gledali, ko je Hitlerjeva armada razdejala Varšavo in druga poljska mesta, ki postanejo prej ali slej sovjetska posest. Leta Hrvati in Srbi so dali v tej krizi nekoliko dobrega vyzgleda.

"Ne igraj se z ognjem"

(Nadaljevanje in konec.)

Herminie, Pa. — Morda sem enih redkih ljudi, ki se zanimam za zdravstveno stran delavstva. Zato z zanimanjem čitam tudi statistike o smrtnih slučajih članov naših in drugih organizacij. V društvu, v katerem sem jaz tajnik, je bila dozdaj povprečna starost premilnih članov jako visoka.

V Prosveti sem čital, da je 40% smrtnih slučajev v SNPJ v času pol leta povzročila srčna hiba. Tudi par drugih bolezni zahteva med našim ljudstvom precejšen odstotek življenj.

Kdor čita zdravniške razprave, ve, kaj je glavni vzrok srčni hibi. Ne samo težko delo, ampak premašo počitka, preve "družbe" itd. jo pospešuje.

EARL BROWDER ŠE V ZADREGI

Mesec predno je Hitler oznanil, da je sklenil trgovsko in nenapadno pogodbo z Rusijo, je tajnik ameriške komunistične stranke Earl Browder izjavil v svoji knjigi "Fighting For Peace" tudi tole:

"Reakcionari odpreto spekulirajo, da bo sovjetska Unija skušala prehititi Chamberlaina v njegovih lastnih igri, seči v roke Hitlerju prej nego on. Ampak celo tisti, ki sovražijo delo socializma, tega ne morejo verjeti, ker vidijo, da edino sovjetska Unija loviti izdajalske Hitlerjeve agente."

Dne 5. julija je bil Browder povabljen predavati v Charlottesville, Va., o čemer smo že poročali. Tu ga je nekdo vprašal:

"Ali so govorice, da se sovjetska Unija sporazume z Hitlerjem, verjetne?"

Odgovoril je, da je USSR vendar za odločen odpor proti agresorju, torej v prvi vrsti proti Hitlerju. Svoj odgovor na prej omenjeno vprašanje je podkrepil s sledečim zaključnim stavkom:

"Za tak sporazum je prav toliko možnosti kot same, da bi me Ameriška trgovska trgovska komora izvolila za svojega predsednika."

Čez dva dobre tedna pozneje je bil podpisani in Browder ga je moral braniti, ali pa ga obsodit in pustiti komunistično gibanje, kot so to storili mnogi drugi komunisti po svetu. Je res nerodno. Na vsakem shodu je govoril proti nacizmu, temu smrtnemu sovražniku komunizma, ki mu je treba streljati glavo in pokončati njegovo agresivnost skupno z demokratičnimi deželami enkrat za vselej. Podpiral je v ta namen gibanje za vojno proti Hitlerju, a rato je moral v 24 urah na vse to zabitati in se mučiti s pojasnjevanjem in dokazovanjem, da Hitler prav za prav ni slab, ampak falota sta le premjerja

To je vzrok, da v svojih dopisih ne opevam "zlata kapljice" in ponosovanja. Mnogo čitateljev je zoper tiste dopise, v katerih se poroča le kaj je kdaj jedel, pil in kako ter kolikor plešal in do kdaj je trajalo rajo.

Tudi ni pošteno hvaliti v dopisih brozge in lokalov. Kdor želi oglašati, naj plača za prostor, kakor sem moral plačevati oglase jaz, dokler sem imel trgovino in dal Prosveti \$60 na leto in veliko raznimi drugimi listom. In to ne samo v enem letu, nego vsako leto.

Ta neljubi preprič je nastal zaradi tega, ker on in jaz potujeva po tem distriktu kot stopnišča časopisov. On za "Prosveto", jaz za "Proletarca".

Slovani so se v tej vojni zopet "postavili". Slovaki so na novelje Hitlerja in svoje vlade udarili po Poljakih, Rusi pa so mirno gledali, ko je Hitlerjeva armada razdejala Varšavo in druga poljska mesta, ki postanejo prej ali slej sovjetska posest. Leta Hrvati in Srbi so dali v tej krizi nekoliko dobrega vyzgleda.

Tako sem postal tudi za Prosveto potovni agitator.

V Prosveti z dne 31. avgusta dela A. Zidanšek vtis, da sem se o govoru F. A. Vidra v Imperiju v svojem dopisu istotno.

Herminie, Pa. — Morda sem enih redkih ljudi, ki se zanimam za zdravstveno stran delavstva. Zato z zanimanjem čitam tudi statistike o smrtnih slučajih članov naših in drugih organizacij. V društvu, v katerem sem jaz tajnik, je bila dozdaj povprečna starost premilnih članov jako visoka.

Tako sem postal tudi za Prosveto potovni agitator. Glavno je, da mi je zgodil meje nekaj. Prav, da Antona Zornika še ni bilo na svetu, ko se je on že učil mesarskega posla. Ker sem se jaz rodil leta 1880, je bil on takrat star do 15 let, in čudno, že v otroških letih je delal v rovu in bil voditelj pri napadu na skele!

Sicer se o tem ne mislim prepričati. Glavno je, da je res koristil rudarjem, in ako je bilo res tako kakor piše, kajti takrat delavci v Avstriji se niso imeli volilne pravice in prav agitatorji z onih dni trdijo, da je bilo organizirano delo silno težavno. Težko, da so mogli biti 14-letni fantje ža napovedi, da so se celo izkušeni možje imeli težko delo.

Tudi se mi čudno zdi, da se je najprvo izuril za mesarja, nato pa je šel delati v rudnik.

Takrat bi v svoji obrti, ki se je najprvo naučil, nedvomno boljše opravil. Tudi v Ameriki bi si bil tako močan mesarski pomočnik, dobil delo v svoji stroki, ker jih je manjkalo.

Vzrok, čemu odgovarjam v tem listu, sem pojasnil v dopisu v prejšnji številki.

znanijo in pa ker pripomore to k boljšim udeležbam. So mi pa društva že mnogokrat poverila tudi na tem polju kako takoj nalogu, v kateri je potrebno govoriti z odr. Tako sem nastopil že na stotinah prireditv, na shodi v dvoranah, na piknikih in na uličnih shodi.

Tudi Zidanšek odgovor o Rev. Coxu ni bil pravilen. Nitni resnično, da sem kdaj dopisnik zmerjal v Prosveti z bedrati, kritiziral pa sem njega. Ni moja navada trativi prostor v časopisih s prepriči, ker vem, da žele ljudje poučne članke, ne želite pripireti in dopise o klobasah.

Te polemike nisem povzročil jaz, nego A. Z. Napadel me je osebno in me v Prosveti v dne 31. avgusta ščipal o stvar, o katerih se mi je zdelo potrebno povedati tudi svojo stran. Sicer to ni bilo prvo "ščikanje", a podpisani se je zaradi miru premisgal, zavedajoč se, da pametni ljudje sami vedo, kdo je kdo. A tudi potrebeljivostima maje.

Nisem jaz edini, s katerega se je Zidanšek skušal norčevati. Isto je počel glede Naceteta Zlembbergerja, ki ima za SNPJ na delavskem polju vsekazakov včasih.

On se opisuje za junaka, ki je bil hraber že v strokovnih unijah v Avstriji. Učil se je za mesarja in postal mesarski pomočnik. Mislim, da je nekoš pisal, da je šel delati v rov že jasno mlad. Ako je zdaj star 74 let, je bil rojen leta 1865. Prav, da Antona Zornika še ni bilo na svetu, ko se je on že učil mesarskega posla. Ker sem se jaz rodil leta 1880, je bil on takrat star do 15 let, in čudno, že v otroških letih je delal v rovu in bil voditelj pri napadu na skele!

Sicer se o tem ne mislim prepričati. Glavno je, da je res koristil rudarjem, in ako je bilo res tako kakor piše, kajti takrat delavci v Avstriji se niso imeli volilne pravice in prav agitatorji z onih dni trdijo, da je bilo organizirano delo silno težavno. Težko, da so mogli biti 14-letni fantje ža napovedi, da so se celo izkušeni možje imeli težko delo.

S. Clement bo radevolje odgovarjal na vprašanja in vsekdaj bo k njegovim izvajanjem lahko povedal svoje mnenje.

Članstvo je prošeno, da pride na sejo točno ob 8. zvečer, da z rednim delom toliko prej končamo.

Dramski odsek bo poročal o pripravah za prihodnjo predstavo, ki bo dne 29. oktobra v dvorani SNPJ, in tajnik o finančnem stanju kluba. — P. O.

Zbor jugoslovanskih eselpistov

Jugoslovanska federacija S. L. P. (Socialist Labor Party) je imela svojo XXVIII. redno konvencijo 2., 3. in 4. septembra v Milwaukeeju. Udeležilo se je 18 rednih in 8 bratinskih delegatov ter odbornikov in funkcionarjev "Radničke Borbe", ki je glasilo jugoslovanskih eselpistov.

Dasi je jugoslovanska sekcijska SLP v zadnjih desetih letih vsled raznih vzrokov zelo načrta, ima še z

MOONEY GOVORIL V CHICAGU

V nedeljo 17. septembra je govoril v Coliseumu v Chicagu Tom Mooney. Shod je aranžiral obrambni odbor njegove unije, ki je leta in letod vodil borbo za njegovo osvobodenje. Mooney se je v svojem govoru zahvalil unijam AFL, CIO in železničarskim za pomoč, ki so jo dale omenjenemu odboru v borbi za njegovo osvobodenje. Podpornih in drugih organizacij, ki so enako pomagale, ni omenil. Predno je nastopil, je ženski pevski zbor unije ACW zapel "God Bless America". Ko je Mooney prišel v dvorano, ga je množica burno pozdravila. Dejal je, da je bil rojen v Chicagu, da je član svoje unije in AFL 37 let, pohvalil je predsednika Čikaške delavske federacije John Fitzpatricka, ki pa ni bil na shodu, pokojnega tajnika iste federacije Nockelsa, ki sta oba mnogo let neumorno delovala za njegovo osvobodenje, in več drugih. Čikaški manager unije ACW Sam Lavin je od nekod poslal Mooneymu na shod pozdravni brzojav, z občovanjem, da mu je na zbranovanju nemogoče priti. Nekdo od iste unije je po shodu pravil,

obisk v bolnišnico k bolni hčerki, ne mine skoraj dan; da ne bi koga pripeljali. Rudarji pripovedujejo, da so ti stroji nevarni posebno v rovih, kjer je strop slab. Stroj zelo trse in skrli v stroju se razrahlijajo. Delavec pod njimi je zmerom v nevarnosti. Premogovniške barone to ne briga. Samo, da si večajo dobiček, pa so zadovoljni.

★

Izgleda, da se cene živilom višajo vzliz Rooseveltovim opomonom. V dve milje oddaljenem Wheelingu, W. Va., so sklenili uvesti preiskavo, a ni verjetno, da bi taki lokalni poskusi mogli kaj pomagati. To je naloga kongresa in vlade, kajti nemogoče je ustaviti navjanje cen v enem malem mestu, pač pa je to mogoče istočasno po vsi deželi.

★

Culi smo, da se bosta poročila Anna Bayda iz Maynardja in Jos. Zlatoper, ki živi zdaj v Clevelandu, preje pa s starši tudi v Maynardu. Zarocenca in družini, iz katerih izhaja, so tu uživali dober ugled. Joseph Bayda je star naročnik Proletarca, kot so bili tudi Zlatoperjevi. Ne vem, če so se ali ne, ker so se preselili. Andy Zlatoper, ki je pred par leti umrl, je veliko storil za delavski pokret. V svoji bolezni in v naporih vzdrževal veliko družino je mnogo pretrpel.

★

Delavske razmere so se nekoliko izboljšale. Obrat v rovih je deloma povečan. Ampak štirje rovi v tem kraju, v katerih je delalo par tisoč premogarjev, so še vedno zaprti. Brezposelnih imamo veliko armado. — Joseph Sny.

Kadar srečate razumnega znance, vprašajte ga, da se naj naroči na "Proletarca".

PRISTOPAJTE K

SLOVENSKI NARODNI PODPORNİ JEDNOTI

USTANAVLJAJTE NOVA DRUSTVA. DESET ČLANOV (IC) JE TREBA ZA NOVO DRUSTVO

NAROČITE SI DNEVNIK

"PROSVETA"

Naročništa za Združene države (izven Chicaga) in Kanada \$6.00 na leto, \$3.00 za pol leto, \$1.50 za četrt leta; za Chicago in Cicero \$7.50 za celo leto, \$3.75 za pol leta; za inozemstvo \$9.00.

NASLOV ZA LIST IN TAJNISTVO JE:

2657 So. Lawndale Avenue
Chicago, Illinois

NIMA KAM ITI

Na tej sliki je 47-letni v Rusiji rojen šid Haim Finkman, ki je priselil v Florida in bil zaselenec ob naseljeniških oblasti. Namesto na svoj

bodo je prišel v ječo v Miami. Zvezna vlada ga kani deportirati, a po postavi sovjetske Rusije ni več njen državljan in ga ne sprejme nazaj. Na Kubo tudi ne sme, da si je postil v njeni živo in stori, katerim je obljubil, da jih bo spravil v Zed. države čim uresni vse potrebno v ta namen. Ni se mu posrečilo. Časniški fotograf mu je za efekt svoje slike prinesel globus, na katerem naj si poskušati najdeželo, ki bi ga bila pripravljena sprejeti in mu pomagati.

Temo v Lorainu

Lorain, O. — Nekoč je bil iz te naselbine v Proletarcu marsikdaj kak dopis. Zdaj jih prejemajo le katoliški listi in mogoče tu in tam kako glasilo tudi ali one podporne organizacije. Nekoč je bil v Lorainu hrvaško-slovenski socialistični klub JSZ, ki je bil zelo delaven. Sklicaval je shode, na katerih so učili in bodrili delavce slovenski, hrvaški in angleški govorniki.

Toda prišla je vojna, z vojno val vladne reakcije, razbitje delavskih aktivnosti, persekcije, strah in nato se razkoli v delavskih vrstah.

Napredni krog slovenskih delavcev v Lorainu je utihnil. Lep slovenski dom, ki bi lahko služil za trdnjavko aktivnosti zavednih delavcev, je le dom, kjer se ljudje lahko shajajo pri baru in o čem pomenijo, toda ne o stvareh, ki bi cikale na delo v korist napredku.

Med vojno in pozneje je bilo tukajšnje rojake in druge Jugoslovane kraljevne terorizirati.

Med vojno in pozneje je bilo tukajšnje rojake in druge Jugoslovane kraljevne terorizirati. Med vojno in pozneje leta pa s črno listo. Pot do nje je imel župnik. Pokazal je bosom s prstom na

delu v korist napredku.

"grešnika" in izjavil, brezverec je, prekučuh, rdečkar in za ujuni agitator. Pa so bili edsljenjeni drug za drugim.

Ostali, ki niso bili cerkevnik, so strahom čakali enake ujode. Žene pa prosile: "Nikar se več ne petaj z omnim! Saj vidiš, če delo izgubiš, oni ti ga ne morejo dati! Dom imava tukaj, dolg je na njemu, otroke je treba hraniti in občačiti — kje bova vzelja, če te vržejo ven?"

Se celo, ko je unija jeklarskih delavcev CIO v tej krizi že dobila zamah in moč, so se mnogi rojaki še zmerom bili pokazati barvo. In je še danes tako.

Poglavar naselbine je slovenski ženski Milan Slaje. On je tako energičen človek. Naučil je razna ženska društva v verski fanatizem tako zelo, da članice kar v zboru prisegajo pri Bogu in Materi Božji, da ne bodo čitali nič brezverskega, da tudi možem ne bodo pušteli čitali Prosveto in da bodo delavce in molile ob vsaki priložnosti za sveto vero in proti sovražnikom cerkev, ki love duše rojakov, da jih dajo hudičem in večno pogubljenje. Kdor bi šel v teh okolčinah v Lorainu po hišah za Prosveto in Proletarca, bi moral biti že prilčno korajen in zelo potrepljiv ob enem. Veste, človeku se je že lasje, ko posluša, kako ti sovražniki trgojajo vero iz srca razbenimi kleščami, in kako se bodo zapeljane duše žgale in zvijale tam, kjer ni drugega kakor večni ogenj ter skripanje z zombi (torej imajo duše zobe?).

Milan Slaje, ki je duhovni vodja Slovenske ženske zveze, je postal absoluten gospodar v lorainski naselbini. Domalega vši, ki so bili kdaj napredni, so se mu udinjali, mu dajejo za cerkev in bodijo k masi. Eni, ker imajo biznis in se bojejo, drugi, ki imajo delo in se boje denunciacije.

Naravno, da ima Proletarci tu zdaj komaj pol ducata narodnikov, ki se ne strašijo čitali list, ki jim ugaja. Včasi jih je imel par ducatov.

Ker ni zavedenih ljudi, se to pozna, tudi v družtvih, ki pripadajo naprednim podpornim organizacijam. In ravno tako v unijah. Vsi se le sladkajo, da se ne bi zamerili na nepravem mestu; nihče si ne upa zravnati hrbtenice.

Napredni krog slovenskih delavcev v Lorainu je utihnil. Lep slovenski dom, ki bi lahko služil za trdnjavko aktivnosti zavednih delavcev, je le dom, kjer se ljudje lahko shajajo pri baru in o čem pomenijo, toda ne o stvareh, ki bi cikale na delo v korist napredku.

Med vojno in pozneje je bilo tukajšnje rojake in druge Jugoslovane kraljevne terorizirati.

Med vojno in pozneje je bilo tukajšnje rojake in druge Jugoslovane kraljevne terorizirati. Med vojno in pozneje leta pa s črno listo. Pot do nje je imel župnik. Pokazal je bosom s prstom na

delu v korist napredku.

Zadovoljen sem, da lahko potrcam o uspehu te akcije. Klubi JSZ so potrebni, le premalo jih imamo. Za odibjanje intrig naprednjcev, za delo na prosvetnem polju in za delavsko agitacijo nujno potrebujemo več članov tukaj in druge. Napredni delavci, bodimo v teh resnih časih za našo stvar bolj aktivni. o Joseph Lever.

Uspel duhovščine med slovenskim ženstvom

Cleveland, O. — Decembra leta 1926 je bila na pobudo Karmelitke Zakrajške ustanovljena na maščevalnosti proti KSKJ Slovenska ženska zveza s sedežem v Chicagu. Par let se je trudoma vzdrževala na površju. Brez pomoči franciškanov in posvetnih duhovnikov bi najbrže padla v životarenje.

Nato pa je pričela rasti in danes je to ena najdelovnejših slovenskih organizacij v tej deželi. Tisoče žensk, med njimi mnogo tu rojenih slovenskih deklet, so slovenski duhovniki upregli za delo sebi v korist, ob enem pa jih prepričali, da delajo za svojo organizacijo in bogata.

Slovenska ženska zveza izdaja mesečnik v obliku revije, ki ga urejuje ženska, a resnični urednik je duhovni vodja Slaje in glavni sodelavci tukajšnji in starokrajski slovenski duhovski gibanji.

Dasi se v zadnjih letih ni več aktivno udeleževal v delavskem gibanju ker mu je zdravje docela odpovedalo, je pa vendarle bil v stalnih stikih s sodrugi in se zanimal za vse, kar se je dogajalo. Zivel in umrl je v bednih razmerah, pravi proletarec med proletarci, dasi bi bil lahko napravil veliko kariero, ako bi bil zatajil svoje prepričanje.

(Delavska Politika.)

IZ UPRAVNIŠTVA

Zadnji teden smo poslali o-pomire vsem, ki imajo poteče-ne naročino.

Precisimo vse prizadete, da parcerčno v kratkem obnovi in načinjanje oltarjev nastala organizacija žensk, katera je danes duhovčini in klerikalizmu med Slovenci jača opora kakor KSKJ ali katerakoli druga katoliška in napolkatoliška organizacija med ameriškimi Slo-vencami. — J. P.

no, če bi se poglobili v vzroke in v metode, ki so dovedli, da je iz par ženskih društev za kinčjanje oltarjev nastala organizacija žensk, katera je danes duhovčini in klerikalizmu med Slovenci jača opora kakor KSKJ ali katerakoli druga katoliška in napolkatoliška organizacija med ameriškimi Slo-vencami. — J. P.

Ivan Trček se bori z delom in zdravjem

New York. — Ivan Trček, glavni urednik Glasa Naroda v New Yorku, ki je večini čitateljev svojega lista znan samo pod imenom Peter Zgaga, je v sledi bolezni prisiljen biti doma in piše za list zdaj samo s synčenkom ali peresom; to stanje je potožil v svoji koloniji Vzlic bolezni, ki bi ga lahko sili na jok, ohranjuje svoj humor in ga servira čitateljem v pristni svoji starci obliki. Le tu in tam omeni, da ga muči bolezni, a se še zmerom lahko šali.

Kjerkoli je to mogoče, skušajte pridobiti listu kaj novih narodnikov. Ako ni v vaši naselbinah zastopnika, naj eden ali drugi prevzame to nalogo. Pišite na upravništvo, da vam pošljete potrebe tiskovine za zastopništvo.

Shodi za "obrambo"

Poljske

Ameriška komunistična stranka je v velikih poljskih naselbinah sklicala shode pod firmo "obrambo Poljske", na katerih pa so njeni gverniki poveličevali pravci magistratov in napadali Francijo in Anglijo.

O Hitlerjevi "agresiji" so močali, pač pa Poljake tolazi, da se njihovi rojstni deželi po tej vojni obeta "resnična svoboda". Sedanj vladajoči slov na Poljskem je bil itak nepolnični, torej ni poljsko ljudstvo po mnenju komunističnih gvernir "nove linije" nihcesar izgubil, pač pa bo pridobil to ustvarjanjem nove, svobodne, sovjetske poljske republike.

Pravijo, da je prišlo minule tedne na razstavo veliko Slovencev, a med takojšnje rojake jih večinoma ni bilo na izpred. — Rk.

Boj unije časnikiških delavcev se nadaljuje

Chicago. — Dasi je Wm. Randolph Hearst opustil svoj južnji dnevnik, ni s tem zlomil stavke časnikiških delavcev. Nadaljuje se proti njegovemu večernemu listu, kateremu je dal ime Herald-American. Enako se imenuje njegov nedeljski časopis.

Kampanja unije oziroma stavkarjev gre za tem, da se bojkotira trgovine, katere oglasajo v Hearstovem listu, vrh tega pa agitura med delavci in drugimi, naj nikar ne kupujejo Hearstovega dnevnika in ne njegovega nedeljskega lista.

Kdo so "social-fašisti"

Komunisti so več let zmerjali socialiste s "social-fašisti", dasi so fašisti bili in so danes smrtni sovražniki socialistov in demokracije, dočim komunistom "New Leader" našteta, da so nacijem pomagali zrušiti nemško republiko, pomagajo zdaj Hitlerjevi agresivnosti in zala-gali so Mussolinija z gasolinom v njegovi vojni za osvojitev Etiopije.

Za ohranitev kluba št. 28

J. S. Z.

Cleveland, O. — Zadnji je bil poročan, da ima Proletarci tu zdaj komaj pol ducata narodnikov, ki se ne strašijo čitali list, ki jim ugaja. Včasi jih je imel par ducatov.

Kampanja unije oziroma stavkarjev gre za tem, da se bojkotira trgovine, katere oglasajo v Hearstovem listu, vrh tega pa agitura med delavci in drugimi, naj nikar ne kupujejo Hearstovega dnevnika in ne njegovega nedeljskega lista.

Zahteve pomorskih delavcev

Cleveland, O. — Decembra leta 1926 je bila na pobudo Karmelitke Zakrajške ustanovljena na maščevalnosti proti KSKJ Slovenska ženska zveza s sedežem v Chicagu. Par let se je trudoma vzdrževala na površju.

Mornarji na ameriških trgovskih ladjah zahtevajo, da se jim plača na potovanjih v druge luke bonus, ker riskirajo zdaj vsled podmornic in min svoja življenja.

Listen to and Advertise over PALANDECH'S YUGOSLAV RADIO

Folk Songs and Music Tamburitza Orchestra

Station WWAE, Every Sunday 1 to 2 336 S. Clark St., Chicago — Har. 3006

1940 MAREC

CHICAGO, ILL. — Priredba v koncert Proletarca v nedeljo 3. marca v dvorani SNP.

NOVEMBER

WEST ALLIS, WIS. — Domača zabava klubu št. 180 JSZ v soboto 11. novembra v Kraljevi dvorani.

WAUKESHA, ILL. — Konferenca klubov JSZ in društev Prosvetne matice za severni Illinois in Wisconsin v nedeljo 19. novembra v SND.

PROLETAREC

CHICAGO, ILL., September 20, 1939.

EDUCATION
ORGANIZATION
CO-OPERATIVE
COMMONWEALTH

VOL. XXXIV.

Labor Says: KEEP OUT!

It is pleasing to find labor practically unanimous in its desire that America should keep out of the European war.

The president of the American Federation of Labor, William Green, in his Labor day address at Duluth and in his writings and letters, emphasizes the necessity that our country should keep from becoming entangled. This is an agreeable contrast with the pro-war attitude of the leaders of the federation in 1917. It should have a powerful effect in stemming the tide toward war.

This country must be neutral in its actions, although, as President Roosevelt said in his fireside chat, the people cannot be expected to be neutral in their thoughts.

Labor, for example, knows well that the Nazi chieftains destroyed the labor unions in Germany and that the Fascist chieftains destroyed the labor unions in Italy. There are very few working men who are not sympathetic with the anti-Nazi side in the war.

But that does not cause them to desire that America should enter the conflict. War makes changes that are not contemplated when a country goes into war.

If the United States were to enter the war, the conscription of youth, the plans for which are already in the files at Washington, would be launched at once. The espionage act would be revived and freedom of speech, press and assemblage would disappear.

But that might not be all. If the conflict went on long enough, it might end in a Fascist dictatorship in our own country and the complete destruction of unions, co-operatives, liberal political parties, etc.

Thus fighting "for democracy" might destroy democracy.

Gallup polls have indicated that a great many people want this country to keep out of the war but believe that it can't keep out.

That is ridiculous. It can keep out if it wants so. It can't go in unless it wants to.

There is a calamity right here at home which Americans would do well to become excited about. It is the calamity of unemployment. Profits made by selling products to the belligerent countries may create a temporary boom and employ some of the unemployed. If so, it will be a very unhealthy and very temporary solution of the problem of unemployment. But America can solve this problem on a peacetime basis. It should set about to do it, and not go crazy over Europe.

—Milwaukee Post.

YSPL GATHER AT CLEVELAND IN INSPIRING CONVENTION

War Threat Met With Demand That America Avoid Conflict

The Tenth National Convention of the Young People's Socialist League assembled in Cleveland on September 1 and concluded on September 4. In the recent history of the League this was the most encouraging convention. It represented a more serious and determined youth section than the Socialist Party has had in years. The political maturity of the League, reached after the bitter struggles of the last few years has told in effectiveness of the organization.

Norman Thomas, national chairman of the Socialist Party, and Travers Clement, national secretary of the Party, addressed the convention. Thomas spoke on Sunday evening at the huge mass meeting attended by 4,000 people. The theme of the meeting was "Keep America Out of War." Al. Hamilton, national chairman of the Y. P. S. L., and Roy Reuther, member of the Socialist Party NEC and an organizer for the United Auto Workers, also addressed the meeting.

This convention came at a fateful time. In the midst of its deliberations came the news that the world had gone to war once again. This was a solemn moment for Young Socialists, all of whom are of the generation that will have to suffer in the front line trenches of this war. The convention solemnly reaffirmed its allegiance to the workers of the world and its determination to defy the war mongers with its rallying cry, "We are not your army, this is not our War."

Several huge public demonstrations were held and attracted much public comment favorable to the slogans raised. The Communists were shamed for their Soviet non-aggression pact and they had no reply. There was a huge demonstration for Thomas at the radio and railroad stations. Thomas addressed the nation over a national hook-up following Roosevelt's talk.

The convention received reports from the national secretary on the growth of the League since the 1937 convention. They showed very healthy gains. These gains were evidenced by the fact that one third of the convention were members who had joined since 1937.

Important resolutions on war and the 1940 elections were adopted and pledged to be carried out within the power of the League.

For Adequate Living

To the gentlemen, on all sides of the compass, who still regard even the 25 cents per hour minimum of the Wage-and-Hour Act as the devil's invention and as a godless invasion of property rights, we recommend the following figures:

A women living alone and wishing to maintain a normal existence requires no less than \$1,160 per year. A working woman living with her family may get along on about \$100 a year less. These totals, recently made public by the New York State Labor Department, represent a scientific measurement of the minimum cost of living.

The budgets cover a wide variety of items, ranging from food, housing and clothing to personal care and recreation. What is of outstanding interest is that total annual expenses were found to vary little in cities of different sizes. The woman living with her family needs \$1,050.08 in New York City; \$1,072.38 in communities with a population of 100,000 and over, except New York; \$1,071.16 in those of 50,000 and under 100,000; \$1,080.45 in those of 25,000 and under 50,000; and \$1,125.26 in those of 20,000 and under 25,000. For a woman living alone the comparable figures are \$1,163.17, \$1,136.96, \$1,149.74, \$1,189.14 and \$1,182.51.

VISITORS

Chicago.—Anton Jankovich, long time active in securing subscribers for Proletarec, ads for our American Family Almanac, and active in all other of our activities, as well as SNPJ doings, and more recently, for Cankar's Herald in Cleveland, stopped at the S. L. Center last week.

Ain't it about time to be pointing out to the poor people how they could have been rich if they only had saved the sales tax on the things they couldn't buy?—"A. G."

Cook County Party News

Chicago.—Starting Sept. 16, Cook County will hold a series of weekly Saturday Nite Socials at the homes of different comrades. Those of you who've wondered what to do with yourselves on Saturday nites, and have wanted to have a good time with congenial company, will have a place to go from now on. Admission to the socials will be only 25¢.

Sat. Sept. 23—Party at Emma Kay's, 5416 Dorchester.

Sat. Sept. 30—Social at Miller's, 2628 W. Chicago Ave.

Sat. Oct. 7—Cocktail Party at Eva Cowan's, 1505 N. Dearborn.

Recruiting Drive

The National Executive Committee has ordered a recruiting drive to start in October for 1,000 new members. Let's beat the gun and top our quota. We all know people who are friendly to the Party. Ask them to join now and help build up the only Party which fought against the last war and is fighting against the new world war. Determine — dare — do. Let that be our motto.

Meetings

The unemployed League meets Wednesday, Sept. 20 at 8 P. M. at 549 W. Randolph.

The Cooperative League meets Saturday, Sept. 23 at 4 P. M. at 1595 N. Dearborn.

Build The Weekly Call

The Socialist Call goes on a weekly basis with the next issue. A good deal of hard work is needed to continue it on that basis. Go after your friends and shopmates and get subs from them. Order a bundle for yourself and sell or distribute it to your friends and neighbors. Each branch should order a bundle of CALLS and assign a quota of CALL sales to every member. We need a weekly CALL to fight the war. Build the CALL.

Harry Fleischman, Organizer.

BRANCH MEETING

Chicago.—An important meeting of Branch 1 JSF will be held Friday, Sept. 22, at the Center. All members please keep the date in mind and attend. The dramatics Committee will have some definite information for this meeting about our next major Branch undertaking—a dramatic presentation in October. We will also hear our Cook County delegates and National secretary Travers Clement report on the decisions made at the NEC meeting held in New York recently.

Every member should attend.

On Discarding An Old Linotype Machine

Years ago one of my linotype machines went on the blink, after about 20 years of faithful service, during which it set millions of lines of what I'm proud to believe was mind-liberating material. During recent years the good machine next the obsolescent one would go haywire now and then, and in order to get it going again, the operator would take workable parts from the dead one and put them on the live one. It was as though a living person was taking an eye today and a finger tomorrow from a corpse in order to keep functioning. The time came, at last, when all the good parts were gone, so what was left had to be junked. Now, junking a linotype is something of an emotional experience.

It was saddening to see the junk man wield his sledgehammer and break the thing into pieces. The machine which had set the writings of Joseph McCabe, Bertrand Russell, Will Durant, H. G. Wells, Eugene V. Debs, and hundreds of others, was no more. Later I learned that this pile of junk went to a big junkman who handled lots of scrap for Japan, so I'm compelled to conclude that the mechanism that had set some of the world's best literature was soon to be turned into bullets to kill more Chinese.

Business is business.

A Minneapolis manufacturer of artificial limbs, according to a press report recently, gave Chinese officials quotations on 50,000 artificial arms and legs. His price was too high, so the officials hunted up another manufacturer who could supply them with the machinery that makes artificial limbs.

We're wonderfully practical, we Americans. We supply Japan with the scrap to make shells to kill and maim Chinese, and then we take money from the Chinese for machinery to make artificial limbs.

H. J. in the American Freeman.

TIME FOR SANITY

The vast and violent wastage of natural resources in the hunt for private profit that went on during the 19th century must be arrested and reversed by the establishment of a collective economy for the whole world.—H. G. Wells.

Every absurdity has a champion to defend it, for error is always talkative.—Goldsmith.

Something About The Artists

In Which Some Famous Men Are Taken Off Their Pedestals and Examined

Far too often we are naive and uncritical when names of men famous in history books pass before our eyes in our daily reading.

The reason primarily, it seems to me, for assuming an uncritical attitude is that in most cases we are not familiar enough with the many historical characters who pass as great men of genius. Also, our school teachers never taught us anything but praise for all authors, poets, painters, et cetera. Never a critical word about any of them was to be heard, and never a hint as to what class their art served, or what class they helped keep suppressed and in misery.

Furthermore, a large part of the blame for this naivete rests on the fact that we simply read the author's or poet's most famous work and let it go at that, then forming our opinion of the man with this alone, instead of looking deeper into his life; observing closer to see who owned him, how he lived, who he served with his art, and whether or not he touched upon the realities of life in the period in which he lived.

Shakespeare Gave The Poor The "Go-By"

When we run across Shakespeare, we invariably think of him as the world's greatest genius with the pen. He was just that.

This man was gifted with the most marvelous tongue that has yet appeared on earth. Golden, glowing, gorgeous words poured out of him at a moment's notice all his life; he covered everything he wrote with the glamour of poetry. This gift was his fortune; but also, it was a trap, because it saved him the need of thinking. It is a trap for us, because it tempts us into sharing his emotions without thinking. But force yourself to think, ask yourself what is the actual value of the ideas the mighty poet is expressing, and you discover that many of them are commonplace, many are worldly and cheap, many are the harsh prejudice of his time and class.

But in all his 40 years not once does Shakespeare show any revolutionary feelings. There was plenty of revolt, both political and social, in his day, but it did not effect him.

There had been two centuries of socialist protest before he was born, so, if Shakespeare had wanted to cast his lot with the poor he had his opportunity. But there was nothing of that sort in him. He was a brilliant youth who had come up to London, poor and friendless, to become intimate with noble earls and wealthy gentlemen, to dedicate his poems and sonnets to them, and have his plays produced by their licensed companies.

If they proved faithless, if they insulted and humiliated a man of genius, if their brilliant ladies and dashing maids of honor intrigued with him and then betrayed him—he would fly into a rage and write plays of almost insane fury, such as "Timon of Athens" and "King Lear," or pictures of grim and somber cruelty such as "Measure for Measure." But when these plays failed, he would learn his lesson and go back to writing romantic dreams, pretty fairy stories like "A Winter's Tale" and "The Tempest." In these letters we find the wistful sadness of the old man who has learned that life is not the beautiful thing it ought to be, but which sights in vain for an all-powerful magician to come and set it right. Again, you see, the "good man" theory; while the social classes whose destiny it is to abolish parasitism are the object of Shakespeare's haughty

and aristocratic sneers.

Joan of Arc arose to inspire her people to drive out her country's invaders; and the English burned her as a witch. A hundred and sixty years had passed—surely time enough for sober second thought, surely time for England's national poet to do what he could to wipe this blot from his country's good name. But the maid of Orleans had to look elsewhere for vindication than to Shakespeare, friend of the rich and powerful, who never advocated an unpopular cause in all his forty plays. He represents Joan according to the basest of the prejudices of his "groundlings": a vain, boastful creature, unchaste, and not denying her unchastity.

The only way a poor person of any sort could get Shakespeare to take him seriously was by being a devoted servant of some wealthy and powerful person; for example, Old Adam in "As You Like It," a part which, according to tradition, was played by Shakespeare himself. But when the common people try to do something for themselves, they are clowns and fools, yokels and tavern roysters.

Take the comedy scenes in "Midsummer Night's Dream," when working people actually attempt to give a play. Shakespeare thinks that no idea could be more absurd. But nowadays working people give many plays in England; there are radical theatre groups producing a new dramatic literature, in which it does not always happen that poor people are boos, while ladies and gentlemen are refined and gracious.

Scotland's Robert Burns

The last two centuries saw many great actors come and go. Most of them solved social and political problems simply by having nothing to do with them.

One notable exception to this rule was headstrong, impatient youth, disgusted by the falsities and shams of conventional religion of the time, named Robert Burns, who, in his early youth, leaped into fame all over Scotland.

While other poets and authors were shrinking in horror from the execution of King Louis, and throwing in their lot with reaction, Burns stood by the down-trodden of the earth and voiced their feelings to the end. Not merely he is the national poet of Scotland; he is, in spite of the handicap of dialect, the voice of the peasant and the land-slave throughout the English-speaking world. When he writes "the rank is but the guinea's stamp," he is the voice of the labor movement in England and of democracy in America. His work is beloved by humble people; you would be surprised to know how widely it is read—perhaps more widely than any other poetry among the poor.

The people know the voice, they know this heart, with all its loves and hates, its longings and griefs. There is no man who has come from the toiling masses, self-thought and self-made, who expressed their feelings so completely. And note that he has, not merely beauty and passion, but keen insight and power of brain; he can think for his people, as well as feel with them. He is not a bit afraid to use his art to preach and to scold, to discuss moral problems, to storm at social injustice and to ridicule church dogma.

(To be continued)

Virtue and truth are one. Look for the truth in everything, and follow it, and you will then be living justly before God.—Meredith.

DER TAG!

All Men Are Brothers

At this time, when the capitalist order again faces a crisis which calls for blood sacrifices, it is in order for Socialists to recall that theirs is an international philosophy and an international movement. Whatever else we may be forced to do, nothing must be permitted to cause us to lose sight of the fact that the workers of all lands are brothers.

Socialists hate dictators, but they will continue to extend the hand of fraternity to the victims of political dictatorship in Germany, in Poland, in Italy and in Russia, as well as to the serfs of economic dictatorship in Britain and France.

There is no real reason why the workers of one nation should slaughter their class brothers of another nation. That they are forced to do so is the final evidence which convicts the economic order which places national interest against human interests.

There is no excuse for conflict and poverty in the world today. Nature has been bountiful to man and man has improved upon her gifts. Today there are resources which, if dedicated to the common good, would assure to everyone a high standard of security and plenty.

Socialists are not only opposed to war. More important than that, they offer a program for peace. Stop the exploitation of workers for the profit of owners. Let all men work together for the common good and let all nations co-operate as fellow citizens of the world. Then wars will end as a matter of course. The Socialist program for peace can be made a reality. We, in America, can hasten the day by putting our own house in order—by ending the exploitation of man by man—by socializing the means of life and dedicating the nation's wealth to the service of the nation's people.—Reading Labor Advocate.

SEARCHLIGHT

By DONALD J. LOTRICH

Why is that England is not really giving Poland any real material support? Ever so many people will now be asking themselves what kind of game the English are playing. Surely, they could have easily sent five hundred airplanes to Warsaw at the beginning of the struggle to help hold the invaders back. Surely, they could have sent British militiamen to Warsaw for defense purposes. And for that matter, they should have been able to transport thousands of crack troops to Poland if in no other way, at least by air. The question arises then, is England really playing a safe and sane game? Or is it in the strike only because they could hardly do anything else but keep their promise or lose their support at home? Or is it that the English are satisfied to let Hitler take Poland? You might try to answer some of these questions and even ask yourself more. Whatever it is, the Poles will have England to remember for a long time because the English have given the Poles only their word, but in reality, no material help.

Socialists everywhere should help in the promotion of their party, now. With the peculiar maneuvers of the Russians, the Communist Party is disintegrating in America. We Socialists have the opportunity therefore to stand out as the only group who know what it is all about and who still have a pretty good reputation for being able to keep our promises and for doing the right thing because it is right to do it rather than to do the thing easiest in order to attain our aim. Our comrades should support Proletarec and the Socialist Call and contribute enough money so that we can rebuild our Branch, our Federation and so that these